

Anton Mendizabal

BIDE BERRI BILA BETI

NOIZBAIT ERE GAUZAK BUKATU EGIN BEHAR DIRA, KONPLITU DUGU ARGIA SARIEKIN

Behin batean, gazterik, gidoi nagusia betetzea egokitu zitzaion. Elbira Zipitriaren ikasle izanak, ikastolen mugimendu berriarekin bat egin zuen. Irakasle izan zen artisau baino lehen. Gero, eskulturgile. Egun, musika jotzen du, bere gogoz eta bere buruarentzat. Eta beti, eta 35 urtez, ARGIA sarietako eskulturak egin dizkigu.

 MIEL A. ELUSTONDO ZALDI ERO / ARGIA CC-BY-SA

35 urte eta gero, azken ARGIA sariak dituzu, hortaz?

Bai. Azkeneko sei eskulturak egin ditut aurten, ARGIAkoei iaz esanda: "Datorren urtekoak izango dituzue nire azken lanak. Noizbait ere bukatu behar dugu gure zera hau, eta nahiago dut neuk bukatu, zuek ni bidaltzea baino!". Pixkanaka dena likidatzen ari naiz, lan denak uzten. Horregatik etorriko zinen, ezta?

Azken sariak dituzulako?

Bestela inork ez baitit kasurik egiten! Hemen Oteiza eta Txillida besterik ez dago! Ni ez naiz fenomeno, baina hortxe dira José Ramón Anda, Rikardo Ugarte, edo Koldobika Jauregi eta José

Zugasti –ez dira hil zaharrak biak ere–, sekulako artistak eta gu, berriz, ezer ez balira bezala! Horixe du mitoak, dena xurgatzen du.

Ibili handia egina duzu...

Ez dakit oso handia den ere!

Zure gainean irakurri dugunak ez dio dudari zirrikiturik uzten. Donostian jaio zinen, 1945ean...

Donostia zaharrean, Donostia bulebarrarean bukatzen zen garaian. Hor ziren beti Amara zaharra, Antigua... beren nortasunaren jabe. Gure Donostian, beraz, batzuk ginen koxkeroak, eta besteak ziren joxemaritarrak, ensantxe-

orientalekoak edota kaikoak. Lau kasta. Koxkeroak ginenok harreman handiagoa geneukan probintziatik etortzen zen jendearekin, baserritarrekin, haiek Bretxara [merkatua] etortzen ziren eta. Bestalde, gure etxean okinak ginen –huraxe izan nuen neuk ere lehen ofizioa–, eta baserritarrak ogitara etortzen zitzaizkigun, eta ekartzen ziguten euskal nortasuna. Koxkerook askoz gehiago bizi izan dugu giro hori, gainerakoek baino.

Filosofia eta Letrak ikasi zenuen.

Gustuko nuen okin ofizioa, oso esker oneko lana zen, eta diferentea egunero. Batean hego haizea ibiliko zen, eta

Anton Mendizabal Cristobal

DONOSTIA, 1945

Okina lehenik, irakaslea gero. Filosofia eta Letrak ikasi zuen, Pedagogian espezializatu eta Errenteriako Orereta ikastolan lan egiteko. Tailu egiten erakutsi zion osabak, eta Errenteriako Artisautza azokak bidea ireki zion. Artisautzatik eskulturara egin zuen, eta horretan eman du bizia. Han eta hemen ageri dira berak eginak, gure herrietako toki publikoetan nahiz ARGIA saridunen etxe partikularretan. Mitoek isilarazitako berealdiko artista dugu *Antton*.

leioa itxi beharra, masa alferrik galdu ez zedin. Bestean, bestelako zera bat, eta hari ere aurre egin beharra. Familiakoa genuen okindegia; "Mendi", zuen izena. Aitona Adunakoa genuen, Pello Mari Otañoren lehengusua, eta oso bertsozalea. Ameriketara migratu zuen, eta, itzuleran, okindegia ireki zuen Donostian. Gure aita okin, eta neu ere bai gero. Eta enpresa-teknikari ikasten hasi nintzen, okindegian lanean segitzeko. Aitak aurreikusten zuen okindegi txikiak etorkizunik ez zutela, bildu beharra izango zutela, eta, orduan, gerente ikasiren bat beharko zutela. Bide horretan jarri nintzen.

Baina, azkenean, Filosofia eta Letrak ikasi zenuen.

Bai. Galdera motza egin duzu, baina erantzuna da luzea! Kar-kar! Hiru urte ere egin nituen enpresa-teknikari ikasten, baina, ordurako -1968 inguru horretan-, ikastolak eta gainerako mugida guztia hasita zegoen, eta saltsa hartan sartu nintzen neu ere! Hiazinto [Fernandorena] Setienek konbentzitu ninduen ikastolara sartzeko, han denak emakumeak ziren garaian! Enpresa-ikasketak utzi eta Filosofia eta Letrak egiten hasi nintzen, gero Pedagogia ikasteko. Hiazinto, Pakita Arregi... jende askok lan handia egin zuen ikastolak aurrera ateratzeko. Eta ni saltsa hartan sartu nintzen, ordu arteko dena utzita, okindegia eta beste. Ikasle libre nintzela ikasi nuen Valentziako Unibertsitatean.

Etxeko okindegia utzi, ikastolaren munduan sartu... Zer esan zuten gurasoek?

Aitak kolpe handia hartu zuen. Ez niola segituko ikusi zuen, batetik, eta, bestetik, berriz, ikastolen saltsan sartu nintzela. Eta ikastoletan sosik ez zegoen garai hartan, ez gizarte segurantzarik ez beste. Baina halakoxeak ginen, utopikoak! 1968an Orereta ikastolan hasi nintzen, eta hantxe egin nituen 25 urte.

Baina ikasketak egiten ari zinela esan diguzu...

Bai, garai batean, ikastolako lana, ikasketak egin, eta okindegiko lanean, hiru gauzak batera egin izan nituen.

Eta bizi?
Etxean!

Bide berrian askoz aurrerago joan ezin naizenean, errepikatzen hasita nagoela iruditzen zaidanean, beste bide berri batzuk lantzen hasten naiz"

Kar-kar! Txistu ikasketak egina zinen ordurako...

Isidro Ansorenarekin! Lau urteko karrera zen, eta onetsuenek bosgarren urtea ere egiten zuten. Ansorena bere gelan egoten zen, eta banaka hartzen gintuen ikasleok. Bitartean, kanpoan izaten ginen, gure aurretik sartutako ikaslea irten zain. Akordatzen naiz Ansorenaren bulegoan nola jartzen zuen: "Músicos juglares". Eta ni, neure artean: "Zer esan nahi ote dik horrek?!". Ez nuen entenditzen! Donostiak Gazte banda zuen, eta nik hantxe jotzen nuen. Ez dago misteriorik: dena gidoiaren barruan zegoen! Txistu ikastea, txalaparta jotzea,

ikastoletan sartzea... Horixe zen gure gazte garaiko gidoia. Guretzat abertzaletasuna eta euskara ziren gauzarik inportanteenak, eta hortxe ibiltzen ginen.

Pedagogia ikasketak egin zinen, ezta?

Ez, ikasten ari nintzen. Eta ikasketa haiek bukatzeko baldintzapean onartu ninduten Oreretan. Erreboluzio pedagogikoa gauzatu genuen. Jexux Mari Goñi, Joxean Arbelaitz, Xabier Apaolaza, Itziar Idiazabal, Gillermo Etxeberria... Curriculum propioa osatu genuen, ofiziala baztertuta! Ikastolan egiten genituen berrikuntzak Valentzian aurkezten nizkion han zuzendari nuenari, eta hango dekanuari ere, Marín Ibañez, kontatu izan nion zertan ari ginen. Oso interesatu zen, eta etorri ere egin zen Donostiara, eta egin zuen hitzaldia udaletxeko areto nagusian.

Artearen historia, Musikaren kultura, Arte plastikoak... irakatsi zenituen ikastolan. Gero, artisau lanetan hasi zinen, nola ez dakidala.

Askotan, bi-hiru elementu batera gertatzen dira, eta horixe izan zen nire kasua. Gure erreboluzio pedagogiko horrek ondorio gogorak ekarri zituen. Fronte asko genituen irekiak, eta gu, beti, ezkerrekoak ginen, arriskukoak. Ez ginen elizkoiak, eta, bestalde, euskara batua-ren aldekoak. Funtzionamenduan ere, demokratikoki hartzen genituen erabakiak. Laster, ordea, zalantzan jarri zen funtzionatzeko modu hori, eta gehien-

goak erabaki bat hartuta ere –greba egiteko kasuan, adibidez–, batzuk esaten hasi ziren gehienek erabaki hura hartuagatik ere, beraiek lan egiteko eskubidea zutela. Hori oso momentu inportantea izan zen.

Zergatik inportantea?

Nire ustez, 1983 aldean-edo, halako dekadentzia bat hasi zen. Irakasle on arteko kohesioa galtzen hasi zen, eta bat baino gehiago alde egiten hasi ginen. Batzuk, unibertsitatera, ni neu bezala. Zorroagako [EHU, Donostia] lehen urtea izan zen, baina hura ere ez zitzaidan gehiegi gustatu, eta ikastolara itzuli nintzen.

Eta? Zer berri ikastolan?

Dena aldatua zegoen, geroz eta zailago zitzaidan giro hartan lan egitea. Haatik, oso ondo konpontzen nintzen ikasleekin, mendira eramaten nituen asteburuetan, zikloturista taldea ere osatu genuen, “eskolan” kooperatiba... Irakasle “berezia” nintzen. Beste irakasle batzuek, berriz, gogor esaten zuten ezetz, beren lana ostiralarekin batera bukatzen zela, eta pentsatu ere ez asteburuan ikasleekin ezer egitea. Eta, horrela, frankotiratzaille sentitzen hasi nintzen.

Zu ere zeure bakardadean...

Izan liteke. Bestalde, eskulana gustatzen zitzaidan, eta tailugilea nuen osaba, azpeitiarra, Alejandro Amenabar. Lehenengo, erremontista izan zen, pilotari profesionala. Abregorekin binaka jokatutakoa. Alejandro gure izeba Anparo-

FAUSTINA CARRIL

“Elbira Zipitria aipatzen da beti, mitoa, baina baziren beste zenbait andereño ere, lan handia egiten zutenak. Elbiraren ikasle izan nintzen, baina besterik ere ezagutu nuen. Faustina Carril, kasurako. Kaikoa zen. Arrantzale familiakoa. Elbira baino askoz goxoagoa zen. Nik nahia-go nuen Carril”.

MANUEL LEKUONA

“Argizaiolak egiten hasi nintzenean, eta etnografia lanak irakurtzen, ohartu nintzen zer gauza berezia den argizaiola. Manuel Lekuonarekin ere hitz egin nuen horretaz, eta gogoan ditut haren azalpenak, argizaiola kristautasunaren aurrekoa zela eta hau eta hura. Zenbait apai-ek, adibidez, argizaiolak erre zituzten, beste batzuek liburuak erre zituzten modu berean!”.

Azken hitza

ARGIA, 'ARGIA'-N

“Irudi bat nuen, Picassoren Guernica koadroa. Eta, han, argia, borroka baten argia. Garbiñe [Ubeda] eta Josuri [Landa] aurkeztu nien, eta ontzat eman zuten. Hasieran, egurrean egiten nuen. Gero, musikarekin eta hasi nintzenean, egurrak ez zidan balio, bestelako material bat behar nuen, eta kristalera pasatu nintzen. Argia sartu nuen ARGIA sarietako eskulturari”.

rekin ezkondu zen Lasarte-Oriara, eta burdindegia jarri zuen han. Tailugilea ere bazen, ordea, eta lanean erakutsi zidan. 1970-72ko kontuak dira. Hobby bat zen. Handik urteetara, ikastolako giroa iluntzen hasi zitzaidanean, lagungarri gertatu zitzaidan osabarekin ikasitakoa. Eta, hori, beste gertakizun batekin batera etorri zen: Errenteriako artisautza azokarekin. Laster, artisautzaren booma izan zen.

Zeure tailuak egiten hasita zeunden, beraz?

Kutxak, argizaiolak, hilarriak eta horiek egiten nituen. Eta azokara kutxak eramanez, eta jendeak erosi! Eta Errenteriako azokaren arrimuan, azokak antolatzen hasi ziren han eta hemen, eta zirkuituan sartu nintzen, artean ikastolan lanean ari nintzela. Bateko eta beste azokara nire lanak eramanez, eta ia dena saltzen nuen! Eta, horrela, bide berria ireki zitzaidan. Ikastolan, gero eta tristeago eta amorratuago nabilen. Artisautzan, berriz, guztiz kontra! Eta, halako batean, ikastolan frankotirantz aile izateari utzi nion, hango lana ere utzita. Gaizki pasatzen nuen. Ikasleak ziren nire sostengua, nire arnasa, baina ez zen posible hala segitzea. Eta, horrela, egun batean etxepean lokal txiki bat erosi, eta artisautzan hasi nintzen buru eta bihotz.

Argizaiola eta hilarriak...

Ez da arraroa ere, gu koxkeroak izanda, ondoan geneukan beti San Telmo [museoa]. Elbirak behin baino gehiagotan eramanez izan gintuen hara, eta neure kontura ere joan izan nintzen. Motzean: ni ofizioa lantzen hasi nintzenez, ofizioak berak elementu jakin bat eskaini zidan, argizaiola, zer pentsatu handia ematen duen pieza, eta argizaiolatik tiraka bestelako mundu batean sartu nintzen, eta hasi nintzen eskulturak egiten. Eta berriz ere bolada ona izan nuen, eskulturak egin, eta saldu egiten nituen! Gai honekin irekia nuen bidea *Sutar* lanarekin bukatu nuen, Oiartzunen jarri zuten. Hura egin eta etsi nuen.

Zergatik, etsi?

Bide berriak jorratzea gustatzen zaidalako, horixe gustatu izan zaidalako beti. Bide batean askoz aurrerago joan ezin naizenez, errepikatzen hasten hasita nagoela iruditzen zaidanean, bide berri zen hura utzi, eta beste bide berri batzuk lantzen hasten naiz, gai berriak

DANI BLANCO / ARGIA CC-BY-SA

lantzen. Horixe egin dut beti. Horretan oso gogorra izan naiz neure buruarekin. Argizaiolak, hilarriak eta mairubaratzak egiten ere neure estilo jakin bat, neurea, garatu nuen, arrakastatsua, baina moztu egin behar izan nuen, oso lan ohizkoa egin zitzaidan eta. Hurrengo pausoa eman behar nuen. Beste gai bat.

“Beste gai bat”?

Bai, gai-zerrenda bat bainuen! Esate baterako, pilota. Ni pilotaria izan nintzen. Aita, pilotaria. Osaba bat, berdin. Pilotan dezente ibilitakoa naiz. Pilota poltsikoan sartuta ibiltzen ginen. Frontoirik libre bazegoen, pilotan hasten nintzen, bakarrik egonda ere! Eta eskulturak egi-

“
**Txistu ikastea,
txalaparta jotzea,
ikastoletan sartzea... Horixe
zen gure gazte garaiko gidoia.
Guretzat abertzaletasuna
eta euskara ziren gauzarik
inportanteenak”**

ten nituenez, pilota hartu nuen gaitzat, eta lan mordoa egin nuen, suerte ikaragarriarekin, [Aurrezki] Kutxak interes handia izan zuen eta. Eta pilotari buruzko eskulturen bidearen bukaeran, Azkoitiko frontoi-multzoen eskultura sortu nuen, Oteizaren omenezko proiektua.

Carlos López de Ceballos ageri da arkitekto.

Berarekin lan egiteko eskatu zidan. Proiektu handia zen, osorik egin ez zena, Azkoitia gutxi zelakoan, nonbait. Proiektu hartan lanean ari ginela, etorri zen Eusko Jaurlaritza, eta Gasteizen egingo zutela esan ziguten. Baina ez batean eta ez bestean, inon ere ez zuten egin. Hiru fase zituen proiektuak. Lehenengoan,

eskultura bera aurreikusi nuen, parke publiko gisara pentsatua, jendeak haren barruan pilotan jokatzeko. Bigarrenean, frontoi luzea, orain aparkalekua egitera doazen tokia. Eta hirugarrenean, eraikin bat zen, pilotaren dokumentazio zentroa izango zena. Gure proiektuari ateak itxi, eta besterik ere ez zuten inon egin.

Azkoitiko frontoia duzu zeure azken pilota eskultura. Musika izan zenuen hurrengo gaia?

Bai. Eskulturaz gozatzen segitzen dut, jakina, eta, adibidez, inora joan, frontoi bat ikusi, pareta bat, eta hantxe miresten dut. Ez dut zaletasuna inoiz galdu. Baina bidea egin nuela iruditu zitzaidan, eta bide hura utzi, eta musikari heldu nion. Esan dut txistua jotzen ikasi nuela, baina ia derrigortuta, ikastolen garai hartan hura zen-eta jotzen ikasi behar zen tresna errebendikatiboa. Baina neure erabakiz ez nukeen txistua aukeratuko, nire ametsa orkestra zuzendari izatea baitzen. Baina horixe ez nuen egin. Ordainetan, musika asko aditu dut, eta irakurri ere bai.

Irakurri dudanez, hainbat musikariren lana interesatu izan zaizu: Stravinsky, Wagner, Prokofiev, Strauss, Ramón Lazkano... Olivier Messiaen-en lanean oinarritutako Pildain estela-eta!

Musikarion hainbat piezaren interpretazio eskulturikoa egin dut. Musika ez da, bakarrik, musika, musika horrek dakarrena baizik. Izan liteke kolorea ekaritzea, edo margoa, eta eskultura! Musika eraldatu egin lezake artistak! Organo baten soinuak, adibidez, espazioa bera sentiaraz diezazuke. Edo, alderantziz, desokupazioa senti zenezake ia melodiarik ez duen obra baten bitartez. Oteizak eskulturaren bidez egiten zuen bezala,

Xabier Otaegi (*Txirri*), Txema Vitoria (*Txiribiton*), Anton Mendizabal eta Jose Ignazio Ansorena (*Mirri*), pailazoek ARGIA saria jaso zutenean.

baina musikaren bitartez, akorde batzuk besterik ez erabiliz.

Hortxe desokupazio musikala. Eta esan dizut, berdin egin liteke hori eskulturaren, pinturan edo musikan. Zertan ez arte batetik bestera salto egin? Oso gauza aberatsa da, nahiz, aldi berean, zaila izan. Horrexegatik izan zen azkena. Akorde eskultura egin nuen, Messiaen-en musika lanaren interpretazio eskultorikoa, eta akabo! 2012an, kito nire bide hura ere.

Eta akabo, edo akabo bide hori eta beste bati ekin zenion?

Kar-kar! Akabo bide hori, zeren gero musika jotzen hasi bainintzen, neure buruarentzat. "Organoa jotzeko gai izan nahi diat!", esan nion neure buruari. Teklatuarekin jolasten hasi nintzen eta, gero, organoarekin probatzen. Oartzunen organo oso inportantea daukagu, baina

orain dela lau urte arteziak azaldu ziren elizan, harriak erortzen hasi ziren, eta organoa desmuntatu behar izan zuten. Eta halaxe dago oraindik, desmuntatuta, eta ni, berriz, hura berriz muntatzeko borrokan. Oartzungo Udala eta Gipuzkoako Diputazioa dirua jartzeko prest dira. Eliza, berriz, ez. Ez dirurik jarri, ez herriari eman. Eta hortxe ni.

Bata bestearen ondotik itxi dituzu bideak eta, oraingoan, ARGIA sarien azken aldia izango dugu...

Orain dela 35 urteko bidea ere itxiko dugu. Noizbait ere gauzak bukatu egin behar dira, beti pentsatu dut hori, konplitu dugu ARGIA sariekin. Orain beste batek hartu behar du txanda. Horixe zen nire kezka, besteren bati bidea irekitzea. ARGIAk egingo du hori, bilatuko du sortzaileen bat herrian, eta egingo du aurerra, duarik gabe. ●

bertako -rekin BAI!
igogailuak | ascensores

DROTARIKO ZERBITZUA
100€-tik/hileko

- Baietz mantentze-lan profesionalari
- Baietz benetako 24/7/365 zerbitzuari
- Baietz aurrezteari mantentze fakturan
- Baietz bertako hornitzaileei

GIPUZKOA
943 903 450

BIZKAIA
946 523 935

ARABA
945 712 822

NAFARRDA
848 870 917

www.bertako.eus